

Geen macht, maar gezag

Onderwijs is een wij-woord

Geef je les vanuit een machtspositie, dan sta je tegenóver de leerlingen. Werk je op basis van gezag, dan verdien je de leiding en hebben ze vertrouwen in jouw manier van werken. Maar hoe houd je nu precies orde vanuit gezag? De volgende voorbeelden geven aan hoe je aan kinderen kunt geven en hoe je ook hun geven zichtbaar kunt maken. Door het kind met een positieve blik te benaderen en het kind te ontmoeten in zijn totale context, groeien de menselijke relaties.

Sven neemt trots de medaille van zijn vader, die hij gekregen heeft vanwege het uitlopen van de hele marathon van Eindhoven, mee. De juf reageert enthousiast en zegt tegen Sven: 'Ik vind dat zo knap van je papa. Volgens mij heeft hij wel een sticker verdiend.' Sven neemt de bestickerde medaille trots mee naar huis. Zijn papa reageert blij en stuurt in het bijzijn van zijn zoon een e-mail aan de juf.

Lieve juffrouw Corina,
Een sticker van de juf. Dat vond ik vroeger al heel fijn, maar dat ik dat op mijn 39ste nog eens mag meemaken maakt me helemaal trots.
De papa van Sven.

Sven staat de volgende ochtend direct bij de juf. 'Juf, heeft u het mailtje van papa gekregen?'

De moeder van Alfons brengt haar zoon, omdat ze verhuisd zijn, naar een nieuwe school. Ze 'waarschuwt' de leerkracht van groep 7: 'Hij heeft ADHD en is hartstikke

druk. Ik hoop dat je hem een beetje in toom kunt houden.' De leerkracht kijkt het kereltje aan en zegt: 'Alfons, ik heb een probleem en daar kun jij me bij helpen. Ik vind het moeilijk om tijdens de les rustig op mijn stoel te blijven zitten. Wil je me erop wijzen als ik te druk word? En vind je het goed als ik jou erop wijs als jij te druk wordt?' Dezelfde leerkracht heeft ook druktemaker Haico in zijn groep. Ook Haico heeft een taak. Hij helpt de meester aan het begin van de dag door een mop te vertellen.

Werken vanuit gezag

Wie niet horen wil moet maar voelen: in het onderwijs wordt nog vaak gewerkt volgens het principe van de macht. Leerkrachten werken dan met opgelegde regels. Ze zien vaak wel het gedrag, de capaciteiten en de schoolse inzet, maar vergeten te kijken naar het kind zelf. Daarmee doen scholen de kinderen en zichzelf ernstig tekort. Lesgeven vanuit macht betekent namelijk dat je tegenóver de leerlingen staat, dat er geen groepsgevoel heerst en dat ieder vanuit zijn eigen positie

Eerst
het contact,
dan het
contract!

Theo van Hal

de dag doorvecht. Een aantal leerlingen krijgt dan het gevoel van verlies en oneerlijkheid. *Je neemt de leiding in plaats van dat je hem krijgt.*

Werken vanuit gezag is een andere manier van werken. Het betekent je dat je kwetsbaar voor de klas staat en leiding verdient. Dat de leerlingen je zien zitten en dat ze vertrouwen hebben in jouw manier van werken.

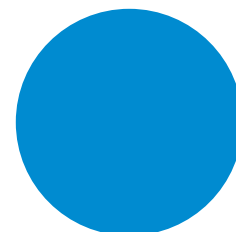
Onderwijs is een wij-woord, waarbij de leerkracht wil leren van de kinderen en de kinderen op hun beurt willen leren van de leerkracht. Eerst het contact, dan het contract! Een contract gebaseerd op echt contact, is veel duurzamer dan een gebaseerd op macht.

Democratische systemen kunnen tegen tegenslag en tegenspraak. Een dictatuur moet altijd vrezen voor een ondergrondse beweging die toeslaat als de mogelijkheid daar is. Dat heet een staatsgreep. In de klas noemen we het wangedrag. Er zijn bij machtsrelaties altijd verliezers, terwijl werken vanuit gezag altijd uitgaat van winst voor elke betrokkene. Zelfs voor de zwaksten en brutaalsten.

In voorspoed ...

Veel leerkrachten werken vanuit een reactieve houding. Ze kijken naar wat er (nog) niet is bij de ander en geven een reactie op die ongewenste houding in de klas. Er is een andere manier van handelen: de proactieve. Deze basisattitude – onder andere uitgewerkt door Stephen Covey (Covey, 2002) – gaat uit van een persoonlijke verandering. Hoe kun je je zelf anders opstellen en zo de omgeving uitnodigen onbewust mee te veranderen? Onderwijs is, veel meer dan men denkt, een proces waarbij je elkaar nodig hebt in de klas. In veel groepen is het betrekkelijk eenvoudig echt contact te maken met de kinderen. Bijvoorbeeld door ze als gasten te behandelen en ze het gevoel te geven dat ze welkom zijn in je les. In de klas is het goed om te zoeken naar gemeenschappelijkheden en bijzonderheden. Laat de kinderen in een kringgesprek vertellen over alledaagse zaken: hobby, lachmoment, sportief hoogtepunt etc. En doe vooral zelf mee met deze gesprekjes. Er zijn in achterstandswijken in Engeland experimenten gedaan met deze verbindende

Doe vooral zelf mee aan gesprekjes

groepsprocessen (Circle Time van Jenny Moshley; Galenkamp, Van der Harst & Roelofs, 2003). En zo simpel als het klinkt, zo simpel werkt het ook. Als kinderen, met welke achtergrond of komaf dan ook, de kans krijgen om gezien te worden en iets te mogen betekenen voor anderen, dan is het succes van de lesdag al voor een groot deel verzekerd. Geef leerlingen het gevoel dat je het leuk vindt dat ze er zijn. En dat je ze echt nodig hebt om zelf tot mooie prestaties te komen.

... en in tegenspoed

Heb je een klas die minder soepel reageert op je investeringen in saamhorigheid, weet dan dat de sleutel tot succes dezelfde is. Ook bij leerlingen met Asperger of ADHD is het zaak om werkelijk in contact te komen. Dat je de sleutel af en toe moet laten bijslijpen bij De Sleutelspecialist is een lastige bijkomstigheid, maar zeker geen onoverbrugbare. Juist kinderen met een ongevroegde leerstoornis hebben er baat bij dat ze de kans krijgen om zich zinvol te maken in de klas. We zijn vaak geneigd ons te focussen op het probleemgedrag, terwijl we ons beter kunnen richten op de inzet die er altijd is en de kansen die in elk kind aanwezig zijn. Geef je een standje omdat een leerling druk is of vraag je een drukke leerling of hij even een oogje in het zeil wil houden als je even een kopietje gaat maken? Kinderen willen dolgraag geven aan volwassenen en die kans moeten we ze geven ook. Want kinderen die mogen geven, zijn beter in staat om te ontvangen.

In feite zijn er twee soorten van geven. De traditionele manier van geven heet onderwijs en is het geven van informatie en kennis. Voeg je daar een tweede manier van geven aan toe, dan geef je ruimte om terug te geven. Probeer het probleemgedrag daarom te vertalen naar gewenst gedrag, zonder je boos te maken over het probleemgedrag. Laat moppen tappen, verhalen vertellen, liedjes zingen, poetsen bakken ... Ga uit van de behoefte van de kinderen en perk die behoefte vervolgens – vanuit gezag – in een passend en toelaatbaar kader in de klas. En probeer de kinderen met een leerstoornis een beetje beter te begrijpen. Bijvoorbeeld door ze iets te laten vertellen, maar ook door een studiedag te bezoeken over het onderwerp

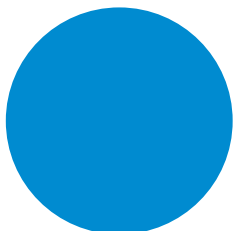
of er een boek over te lezen. Ook dat is een vorm van geven aan de ander.

Anders leren kijken

Een hele simpele manier om te werken vanuit gezag bereik je gewoon door anders te leren kijken. Ons waarnemingsvermogen is namelijk – zo blijkt uit prachtige experimenten – eenvoudig voor de gek te houden en te sturen. Loop maar eens je klas in met de volgende kijkopdracht aan jezelf: 'Vandaag wil ik kinderen zien die onvriendelijk zijn tegen anderen.' Als je die gedachte een dag met je meedraagt, ga je inderdaad onvriendelijkheid zien. Draai je het om, dan werkt het echter ook. Als je met een roze bril de gelukkige klas binnenstapt en vooral aardige jongeren wilt ontmoeten, ga je die jongeren ontmoeten. Het heeft te maken met een grote blinde vlek in ons kijksysteem. Kijk maar eens een minuut rond met in je gedachten de kleur goud. Moet je eens kijken hoeveel goud je gaat zien! Je ziet wat je wilt zien. Belangrijke toevoeging daarbij is dat je echt anders naar kinderen kunt leren kijken, als je bereid bent om niet alleen de aanwezige inzet te zien, maar ook met een vergrootglas naar de rechtvaardigheid in hun leven wilt kijken. Echtscheiding is een heftig thema dat veel kinderen in grote problemen brengt. Kinderen hebben veel verdriet en boosheid, zeker als hun loyaliteit gespleten wordt omdat papa en mama elkaar het leven zuur maken. Vanuit die gevoelens van gespletenheid ontstaat ander gedrag op school. Ook dan geldt weer de keuze: spreek je aan op het gedrag of spreek je aan op het verdriet? Probeer beide varianten maar eens uit, en je zult merken dat aanspreken op verdriet veel meer gedragsverbetering geeft dan aanspreken op het gedrag zelf.

Gezag verdien je

Leerkrachten zouden in hun werk steeds moeten werken vanuit gezag in plaats van macht. Gezag verdien je, vanuit een relationele gelijkheid. Vanuit een gezagsrelatie werk je voor iedere leerling, zelfs voor leerlingen die even tegen je zijn. Je werkhouding is constructief en er wordt altijd gewerkt vanuit kansen. Uiteraard is daar ook sturing voor nodig. Want relationeel ben je gelijk met je leerlingen, maar functioneel sta je natuurlijk boven de groep. Leerlingen vinden dat alleen

maar prettig, omdat jouw gezagvoering zorgt voor veiligheid en controle in de groep. Duidelijke werkafspraken zijn nodig om op positieve wijze samen te kunnen werken, werkafspraken die je overigens ook weer samen zou moeten maken omdat de afspraken dan veel sterker zijn. Orde die je handhaaft vanuit gezag in plaats van macht staat voor ordening, veiligheid, contact, kansen, structuur en samenwerking. Orde is in een wij-woord, waarbij mógen leren komt in plaats van móeten leren. Wie iets mag, is immers eerder bereid iets te doen dan wie iets moet. Kies je voor orde door middel van gezag, dan zet je de ander in de plus. Alleen al door positief aandacht te schenken aan kinderen en tieners, krijg je positief gedrag terug. Werk je vanuit macht, dan eis je orde en werk je in feite dus vanuit een vorm van onmacht.

Leerkrachten die vanuit macht werken, laten eigenlijk zien dat het ze niet lukt om op een constructievere, lang houdbare, wijze de groep te begeleiden. In het boek *Orde Gevraagd!* (Mijland, 2007) werk ik twaalf thema's uit, waarin de basisattitude voor orde vanuit gezag geleerd kan worden. Thema's als eerlijkheid, respect, interesse, humor en flexibiliteit leveren vaak veel meer op dan 'lik op stuk'. Zeker als je bereid bent om steeds je eigen handelen te (laten) reflecteren. Want orde in de klas betekent dat je altijd weet dat er dingen goed gaan, maar dat er ook dingen anders hadden gekund. Die laatste conclusie kun je na elke lesdag trekken en

dat is een teken van kwaliteitsverbetering en voortschrijdend arbeidsgenot. Zou je op een dag concluderen dat je niks meer te leren hebt en niks meer kunt leren van de kinderen, dan is het tijd voor een ander beroep! Orde vanuit gezag wijst niet alleen op fouten, maar ziet ook dagelijks 'goeden' (Berthold Gunster verbaast zich terecht over het ontbreken van dit zelfstandig naamwoord in onze taal; Gunster & Prinsen, 2006). En fout en goed zijn zichtbaar bij leerkracht en leerling, directie en conciërge, koffiejuif en ouders, onderwijs-assistent en oversteekmoeder. Onderwijs is een wij-woord ...

www.consult-content.nl

**MEER
WETEN?**

**LITERA
TUUR!**

- Covey, Stephen R. (2002), *The seven habits of highly effective people*. Amstel Uitgevers.
- Galenkamp, Van der Harst & Roelofs (2003), *Ontwikkelen van emotionele intelligentie*. HBUitgevers, Baarn.
- Gunster, B. & H. Prinsen (2006), *Ja maar, ik ben wel leraar*. Uitgeverij Quirijn, Esch.
- Mijland, I. (2007), *Orde gevraagd*. Uitgeverij Quirijn, Esch.

Ivo Mijland

is trainer bij Ortho Consult en heeft een praktijk voor contextuele hulpverlening

Korting op *Orde gevraagd!*

Lezers van JSW kunnen het boek *Orde gevraagd* tegen een kortingsprijs (12,50 i.p.v. 14 euro) bestellen. Prijs is inclusief btw en exclusief verzendkosten. Stuur deze bon volledig ingevuld naar: Uitgeverij Quirijn, De Hofstad 14, Esch.

exempla(a)r(en):

Naam:

Adres:

Postcode/Plaats:

E-mail:

Telefoonnummer:

